

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmolowicz, Elzbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanislaw Swadzba,
Grazyna Wolska, Urszula Zagora-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Lopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwajca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politał: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylwia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylwia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Monika Utzig

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ZADŁUŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W MONETARNYCH INSTYTUCJACH FINANSOWYCH

Streszczenie: Celem opracowania było przeanalizowanie struktury i dynamiki kredytów i pożyczek monetarnych instytucji finansowych dla gospodarstw domowych w Polsce. Badanie zostało przeprowadzone na podstawie danych Narodowego Banku Polskiego z okresu 2000-2011. Analiza pokazała, że w strukturze kredytów i pożyczek gospodarstw domowych wzrastał zarówno udział kredytów długoterminowych (o pierwotnym terminie zapadalności powyżej 5 lat), jak również udział kredytów denominowanych w obcej walucie. Dynamika zadłużenia gospodarstw domowych spadła od 2009 r., co jest zbieżne z początkiem kryzysu finansowego.

Słowa kluczowe: zadłużenie, banki, gospodarstwa domowe.

1. Wstęp

Wysokość wydatków gospodarstw domowych zdeterminowana jest przez posiadane zasoby pieniężne. Poprzez dostęp do rynku finansowego gospodarstwa domowe mogą dokonywać alokacji swoich wydatków w czasie. Zadłużanie się umożliwia gospodarstwom domowym przyspieszenie konsumpcji w czasie, pozwala również na zakup dóbr dużej wartości, których sfinansowanie z oszczędności byłoby niemożliwe. Z drugiej jednak strony nadmierne zadłużanie się może powodować problemy z terminową obsługą długu. Dlatego też nadzór finansowy wprowadza ograniczenia dotyczące udzielania kredytów dla gospodarstw domowych, co ma zmniejszyć prawdopodobieństwo ich niewypłacalności.

Celem niniejszego opracowania jest przeanalizowanie dynamiki i struktury zadłużenia gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych. Postawiono hipotezę, że dynamiczny wzrost wartości kredytów i pożyczek dla gospodarstw domowych został zahamowany po wprowadzeniu – w związku z kryzysem finansowym – regulacji ostrożnościowych przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Do analizy tendencji i zmian struktury zadłużenia gospodarstw domowych w bankach wykorzystano dane Narodowego Banku Polskiego dotyczące lat 2000-2011.

2. Decyzje konsumpcyjne w czasie

Gospodarstwo domowe jest jednostką gospodarującą, wyodrębnioną w sensie ekonomicznym i podejmującą decyzje konsumpcyjne w oparciu o własne preferencje i istniejące ograniczenia obiektywne (dochód, ceny), w celu maksymalnego i najbardziej racjonalnego zaspokojenia ogółu potrzeb konsumpcyjnych i duchowych wszystkich swoich członków¹. Możliwości zaspokajania potrzeb konsumpcyjnych są zdeterminowane przez środki finansowe, którymi dysponuje gospodarstwo domowe. Ponieważ jednak istnieje rynek finansowy, na którym można zarówno lokować nadwyżki finansowe jak i zaciągać pożyczki, konsumpcja gospodarstw domowych różni się od ich dochodów. Gospodarstwa domowe dokonują wyboru pomiędzy konsumpcją obecną a przyszłą zgodnie ze swymi preferencjami, co umożliwia im rynek depozytowo-kredytowy.

Zapotrzebowanie gospodarstw domowych na kredyt wynika z wielu czynników: konieczności zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, chęci przyspieszenia konsumpcji względem osiągniętych dochodów, pokrycia wydatków losowych i innych. Zadłużając się, gospodarstwa domowe biorą pod uwagę również inne czynniki poza swoimi potrzebami w tym zakresie. Istotne znaczenie ma zdolność kredytowa determinowana przez posiadane dochody, a także koszt pożyczanych środków. W literaturze przedmiotu wyróżnia się kilka motywów zaciągania kredytów i pożyczek przez gospodarstwa domowe. Najczęściej wymienianymi są wygładzenie ścieżki konsumpcji w czasie, przyspieszenie aktu konsumpcji, możliwość zainwestowania pożyczonych środków w przedsięwzięcie o wyższej stopie zwrotu niż oprocentowanie zaciągniętego kredytu, finansowanie wydatków o charakterze losowym oraz odraczanie momentu zapłaty za dobra względem ich konsumpcji².

Znaczna część kredytów zaciągana jest przez osoby dokonujące zakupów dóbr trwałego użytku, takich jak dom, mieszkanie czy samochód. Związane jest to z faktem, że kredyt umożliwia wyrównywanie konsumpcji podczas całego życia, zgodnie z teorią cyklu życia Modiglianiego³. Konsument znajdujący się w początkowym momencie drogi zawodowej ma niewielkie dochody i oczekuje ich wzrostu w przyszłości, jednocześnie zaś ma znaczne potrzeby związane z urządzeniem mieszkania i założeniem rodziny, dlatego zmuszony jest korzystać z kredytu na ich sfinansowanie. Efektem zakupu przez gospodarstwa domowe drogich dóbr, które nie mogłyby być sfinansowane z posiadanych oszczędności, jest występujące jednocześnie posiadanie oszczędności i zadłużanie się. Poza zadłużonymi gospodarstwami domowymi posiadającymi jednocześnie oszczędności, występują również gospodarstwa domo-

¹ T. Zalega, *Gospodarstwo domowe jako podmiot konsumpcji*, Studia i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego nr 1 (5), Wydawnictwo UW, Warszawa 2007, s. 10.

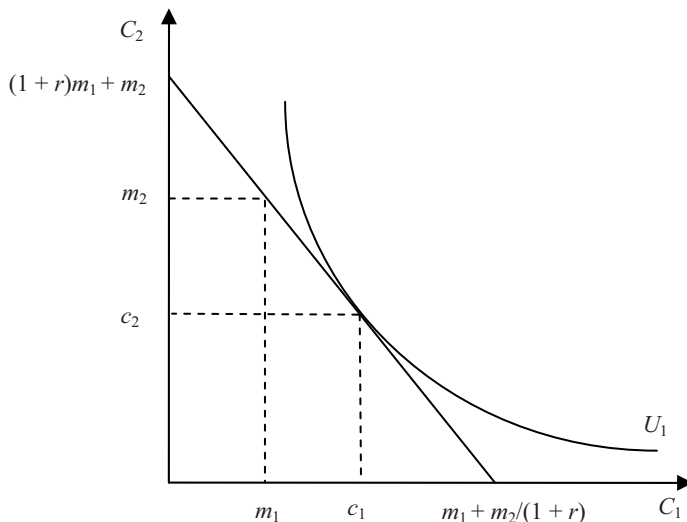
² A. Pollok, G. Wałęga, *Elastyczność zadłużenia gospodarstw domowych względem stopy procentowej i dochodu*, [w:] J. Sokołowski, A. Żabiński (red.), *Finanse publiczne*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 167, Wydawnictwo UE, Wrocław 2011, s. 306-307.

³ F. Modigliani, *Life Cycle, Individual Thrift, and the Wealth of Nations*, "American Economic Review" 1986, vol. 76, nr 3, s. 300.

we o niskich dochodach i nie posiadające oszczędności, finansujące część swojej konsumpcji kredytami i pożyczkami. W krajach wysoko i średnio rozwiniętych rośnie liczba posiadających oszczędności gospodarstw domowych, zadłużających się w celu sfinansowania zakupu drogich dóbr, takich jak nieruchomości czy samochody. Badania przeprowadzone w Polsce na początku XXI wieku pokazują, że niemal 60% kredytów zaciąganych było w celu poprawy warunków życia, a niespełna 25% na sfinansowanie niezbędnych zakupów konsumpcyjnych⁴.

Poza wymienionymi wcześniej korzyściami zadłużanie się gospodarstw domowych niesie też pewne zagrożenia, z których najważniejszym jest to, że może powodować problemy ze spłatą, a w konsekwencji nawet bankructwa gospodarstw domowych. Możliwość zadłużenia się prowadzi również do tego, że niektóre gospodarstwa domowe wpadają w pułapkę zadłużenia, zwłaszcza gdy korzystają z kredytów krótkoterminowych⁵.

Punktem wyjścia do rozważań wiążących wysokość stopy procentowej z zadłużaniem się jest najczęściej teoria wyboru międzyokresowego (rys. 1).

Rys. 1. Wybór międzyokresowy

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: H.R. Varian, *Mikroekonomia. Kurs średni – ujęcie nowoczesne*, PWN, Warszawa 2006, s. 209.

Konsument dysponuje pewnym poziomem dochodów w okresie pierwszym i drugim (m_1 i m_2), ale jego konsumpcja (c_1 i c_2) różni się od zasobów, którymi dyspo-

⁴ Cz. Bywalec, *Ekonomika i finanse gospodarstw domowych*, PWN, Warszawa 2009, s. 173-174.

⁵ P. Białowolski, *Zadłużenie polskich gospodarstw domowych – zagrożenie czy szansa?*, Ekspertyza EAPN Polska, www.eapn.org.pl/expert/, 15.09.2011.

nuje. Mając dostęp do rynku finansowego, może zaciągać kredyty i lokować nadwyżki finansowe po stopie procentowej r . Jego wybór sprowadza się zatem do odnalezienia takiego koszyka konsumpcji bieżącej i przyszłej, który – pozostając w zbiorze ograniczenia budżetowego – pozwala mu osiągnąć najwyższą użyteczność.

W sytuacji przedstawionej na rysunku 1 konsument jest kredytobiorcą, gdyż jego konsumpcja przewyższa dochody w pierwszym okresie. Zwiększenie stopy procentowej powoduje, że linia ograniczenia budżetowego, której nachylenie jest równe $-(1+r)$, staje się bardziej stroma. Wzrost stopy procentowej prowadzi do obniżenia użyteczności konsumenta, o ile pozostanie on kredytobiorcą. Z kolei obniżenie stopy procentowej sprawia, że konsument będący dotychczas pożyczkobiorcą nadal nim pozostanie, a jego użyteczność wzrośnie.

Wysokość stopy procentowej nie wpływa jednak w znaczny sposób na skłonność gospodarstw domowych do zadłużania się. W warunkach dobrej koniunktury gospodarczej wzrost oprocentowania kredytu nie przekłada się na spadek popytu na niego, gdyż przy rosnących dochodach gospodarstwa domowe są w stanie ponosić wyższe koszty zadłużania się. Z kolei obniżenie stopy procentowej w okresie recesji nie jest wystarczającym bodźcem do zwiększania popytu na trwale dobra konsumpcyjne⁶. Pamiętać również należy, że poza kształtowaniem się stopy procentowej na wysokość zaciąganych kredytów wpływają też inne czynniki, wśród których należy wymienić choćby politykę kredytową banków, zmiany dochodów czy stopień niepewności społeczeństwa dotyczący ich wysokości w przyszłości.

Wpływ polityki kredytowej banków na wysokość realizowanej przez gospodarstwa domowe konsumpcji, a zatem również wielkość zadłużania się obrazuje teoria ograniczenia płynności. Konsument maksymalizując funkcję użyteczności z konsumpcji dokonywanej w okresie bieżącym i przyszłym, dążą do wyrównywania wysokości konsumpcji w czasie. Zadłużające się gospodarstwa domowe napotykają jednak po pewnym czasie ograniczenie płynności, które – na skutek utraty przez nie zdolności kredytowej – nie pozwala im już dalej się zadłużać⁷.

Od 2010 r. istotny wpływ na ograniczenie akcji kredytowej banków mają rekomendacje Komisji Nadzoru Finansowego. Zgodnie z zapisami rekomendacji T , maksymalny poziom relacji wydatków związanych z obsługą zobowiązań kredytowych do średnich dochodów netto osiągniętych przez osoby zobowiązane do spłaty zadłużenia nie powinien być wyższy niż 50% gospodarstw domowych o dochodach netto nie przekraczających poziomu przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce i nie wyższy niż 65% w przypadku kredytobiorców o wyższych dochodach⁸. Z kolei zgodnie

⁶ B. Pietrzak, Z. Polański, B. Woźniak (red.), *System finansowy w Polsce*, t. 2, PWN, Warszawa 2008, s. 409.

⁷ P. Pońsko, *Konsumpcja, spowolnienie gospodarcze i awersja do strat*, „Bank i Kredyt” 2010, nr 41 (2), s. 76.

⁸ KNF, *Rekomendacja T dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych*, Warszawa 2010, www.knf.gov.pl/Images/Rekomendacja%20T_tcm75-18474.pdf, 1.03.2012.

z zapisem rekomendacji *S*, nawet jeśli przewidywany okres spłaty zadłużenia jest dłuższy niż 25 lat, bank wyznacza zdolność kredytową przy założeniu 25-letniego okresu spłaty zadłużenia⁹. Wejście w życie zapisów rekomendacji *T* i rekomendacji *S* w znaczny sposób ograniczyło zdolność kredytową gospodarstw domowych, szczególnie w przypadku zaciągania długoterminowych kredytów zabezpieczonych hipoteką na nieruchomości.

Wprowadzenie restrykcji kredytowych przez KNF spowodowane było obserwacją gospodarek innych krajów, pozwalającą stwierdzić, że nadmierne tempo wzrostu kredytów dla gospodarstw domowych skutkuje wyraźnym zmniejszeniem skłonności do oszczędzania, prowadząc do wzrostu konsumpcji kosztem spadku oszczędności krajowych¹⁰.

3. Struktura i dynamika kredytów monetarnych instytucji finansowych dla gospodarstw domowych

W ostatnich latach obserwowany jest wzrost zadłużenia gospodarstw domowych zarówno w Polsce, jak i w innych krajach Unii Europejskiej. W 2009 r. najwyższym w Unii udziałem zadłużenia kredytowego w dochodzie dyspozycyjnym gospodarstw domowych charakteryzowały się Dania (282%), Holandia (200%) i Wielka Brytania (165%), a najniższym Rumunia (32%), Słowacja (35%) i Słowenia (36%). Polska, w której wskaźnik zadłużenia w relacji do dochodu dyspozycyjnego wynosił w 2009 r. 49%, znalazła się w grupie krajów o relatywnie niskim, ale dynamicznie zwiększającym się zadłużeniu gospodarstw domowych¹¹.

Zwiększające się w ostatnich latach zadłużenie coraz częściej zaczyna być postrzegane jako nadmierne i budzące zagrożenie dla wypłacalności gospodarstw domowych. Na koniec 2011 r. w Polsce było ponad 2 mln klientów podwyższonego ryzyka, a średnie zaległe zadłużenie Polaka wynosiło niemal 16,5 tys. zł¹².

W dalszej części opracowania zostaną przedstawione zmiany struktury i dynamiki zobowiązań gospodarstw domowych wobec monetarnych instytucji finansowych. Sektor monetarnych instytucji finansowych do końca 2011 r. obejmował banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK) oraz fundusze rynku pieniężne-

⁹ KNF, *Rekomendacja S dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi finansującymi nieruchomości oraz zabezpieczonymi hipotecznie*, Warszawa, 2011, www.knf.gov.pl/Images/Rekomendacja_S_18-01-2011_tcm75-25296.pdf, 1.03.2012.

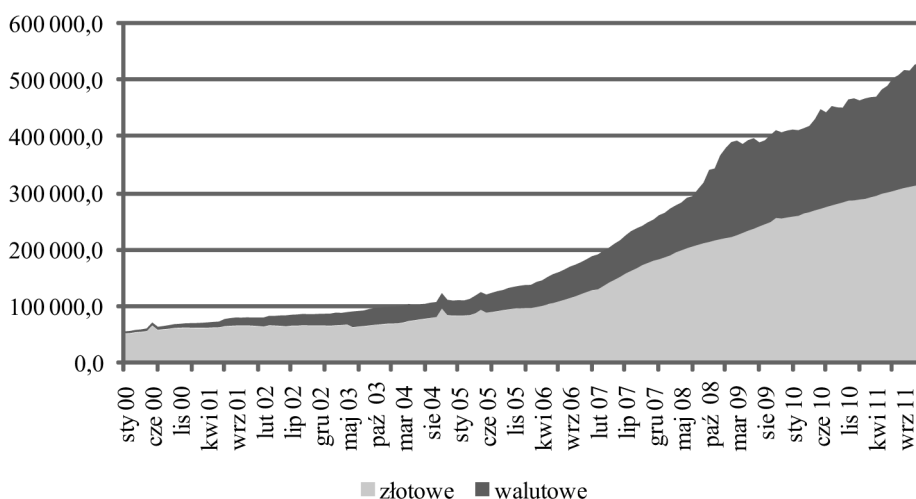
¹⁰ KNF, *Informacja UKNF dotycząca ryzyk związanych z kredytami walutowymi zaciąganyymi przez gospodarstwa domowe*, Warszawa 2010, s. 1.

¹¹ P. Anioła, Z. Gołaś, *Regionalne zróżnicowanie poziomu zadłużenia gospodarstw domowych w krajach Unii Europejskiej*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2011, nr 3 (21), s. 13-23.

¹² BIG InfoMonitor 2011: *InfoDług. Ogólnopolski raport o zaległym zadłużeniu i klientach podwyższonego ryzyka*, 2011, s. 4, www.cpb.home.pl/cigi/raporty/raport.infodlug/listopad.2011/2011.11.infodlug.pdf, 29.12.2011.

go. Od początku 2012 r. do sektora monetarnych instytucji finansowych nie zalicza się żaden fundusz rynku pieniężnego, ponieważ żaden z funkcjonujących w Polsce funduszy nie spełnia kryteriów definicji tego podsektora określonych w rozporządzeniu Europejskiego Banku Centralnego¹³.

Na rysunku 2 przedstawiono stany kredytów i pożyczek udzielonych dla gospodarstw domowych przez pozostałe monetarne instytucje finansowe (bez NBP) w latach 2000-2011 (w mln zł).

Rys. 2. Kredyty i pożyczki udzielone dla gospodarstw domowych przez pozostałe monetarne instytucje finansowe (stany w mln zł)

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych NBP, www.nbp.pl/home.aspx?f=statystyka/pieniezna_i_bankowa/nal_zobow.html, 1.03.2012.

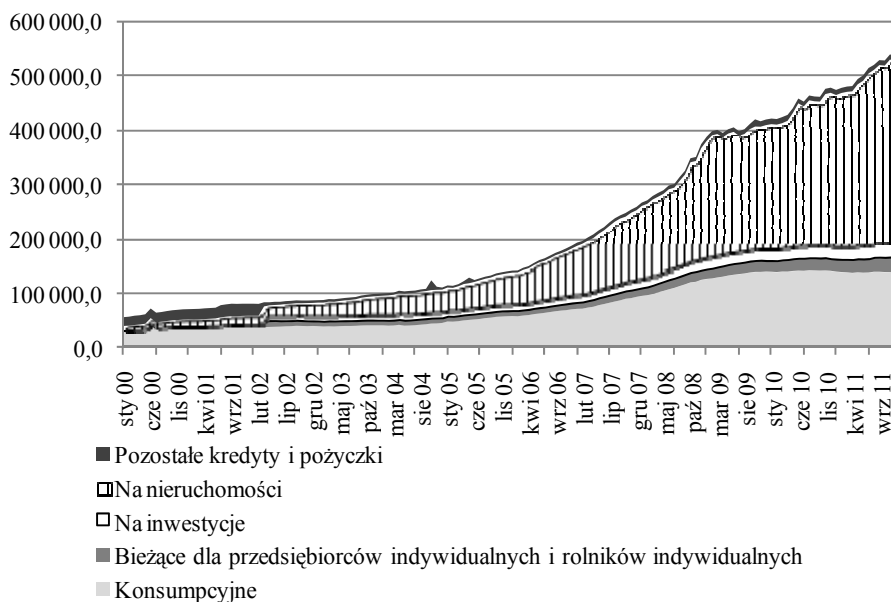
W analizowanym okresie wartość kredytów udzielonych gospodarstwom domowym zwiększyła się ponad 9-krotnie, przy czym wartość kredytów złotych wzrosła 6-krotnie, a walutowych niemal 60-krotnie. Udział kredytów walutowych w kredytach ogółem zwiększył się z ok. 6% na początku 2000 r. do maksymalnie 43% w lutym 2009 r. Należy jednak zauważyć, że kredyty i pożyczki walutowe dla gospodarstw domowych, w większości przeznaczone na cele mieszkaniowe, charakteryzują się lepszą spłacalnością niż kredyty i pożyczki w złotych. Według danych NBP w latach 2010-2011 udział odpisów na utratę wartości kredytów i pożyczek walutowych dla gospodarstw domowych nie przekraczał 1%, podczas gdy w przypadku kredytów i pożyczek złotych kształtował się na poziomie 7-8%¹⁴.

¹³ www.nbp.pl/home.aspx?f=statystyka/pieniezna_i_bankowa/nal_zobow.html, 1.03.2012.

¹⁴ www.nbp.pl/home.aspx?f=statystyka/pieniezna_i_bankowa/naleznosci.html, 1.03.2012.

W badanym okresie średnie roczne tempo przyrostu wartości kredytów i pożyczek ogółem dla gospodarstw domowych było największe w latach 2006-2008. Tempo przyrostu wartości kredytów i pożyczek walutowych było największe w latach 2001 i 2008. Spadek dynamiki kredytów i pożyczek dla gospodarstw domowych zbiegł się w czasie ze zjawiskami kryzysowymi na rynkach finansowych, co skutkowało ograniczeniem akcji kredytowej.

W kolejnym kroku przeanalizowano strukturę kredytów i pożyczek udzielonych przez pozostałe monetarne instytucje finansowe gospodarstwom domowym (rys. 3.)

Rys. 3. Kredyty i pożyczki udzielone przez pozostałe monetarne instytucje finansowe gospodarstwom domowym (stany w mln zł)

Źródło: jak na rys. 2.

W badanym okresie nastąpiły dwie zmiany związane z klasyfikacją kredytów i pożyczek. Od marca 2002 r. wydzielono kredyty na inwestycje, klasyfikowane do tego czasu do kategorii pozostałe kredyty i pożyczki. Od tej pory część pozostałych kredytów i pożyczek została również zakwalifikowana do kategorii bieżących kredytów i pożyczek dla przedsiębiorców indywidualnych i rolników indywidualnych. Od maja 2010 r. zaklasyfikowano pożyczki na cele mieszkaniowe udzielone przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe do kategorii na nieruchomości. Wcześniej uwzględniane były one w kategorii pozostałe kredyty i pożyczki.

Na podstawie danych przedstawionych na rysunku 3 można sformułować pewne wnioski. Do połowy 2006 r. w strukturze kredytów i pożyczek dla gospodarstw do-

mowych dominowały kredyty i pożyczki konsumpcyjne, później największy udział miały kredyty i pożyczki na nieruchomości. Pomijając okres do lutego 2002 r., kiedy to kredyty na inwestycje klasyfikowano do kategorii pozostałe kredyty i pożyczki, udział kredytów na inwestycje, kredytów bieżących dla przedsiębiorców indywidualnych i rolników indywidualnych oraz pozostałych kredytów i pożyczek w kredytach ogółem gospodarstw domowych nie przekraczał 15%.

W latach 2000-2011 poszczególne kategorie kredytów i pożyczek zaciągniętych przez gospodarstwa domowe w monetarnych instytucjach finansowych rosły w różnym tempie. Wartość kredytów i pożyczek ogółem wzrosła ponad 9-krotnie, wartość pozostałych kredytów i pożyczek zmalała o ponad 40%, wartość kredytów konsumpcyjnych wzrosła ponad 4-krotnie, kredytów bieżących dla przedsiębiorców indywidualnych i rolników indywidualnych wzrosła niemal 10-krotnie, a wartość kredytów na nieruchomości zwiększyła się najbardziej, ponad 54-krotnie. Zmiany wartości poszczególnych kategorii kredytów i pożyczek udzielonych gospodarstwom domowym przez pozostałe monetarne instytucje finansowe przeanalizowano również z uwzględnieniem ich dynamiki (tab. 1).

Tabela 1. Roczna stopa wzrostu stanów poszczególnych kategorii kredytów i pożyczek udzielonych przez pozostałe monetarne instytucje finansowe gospodarstwom domowym

Lata	Roczna stopa wzrostu kredytów i pożyczek dla gospodarstw domowych					
	Konsumpcyjne	Bieżące dla przedsiębiorców indywidualnych i rolników indywidualnych	Na inwestycje	Na nieruchomości	Pozostałe kredyty i pożyczki	Ogółem
2001	6%	14%		47%	16%	15%
2002	2%	173%		46%	-79%	8%
2003	3%	0%	10%	49%	-9%	14%
2004	10%	2%	8%	21%	-9%	12%
2005	0%	27%	4%	12%	42%	1%
2006	21%	19%	19%	55%	37%	34%
2007	32%	23%	21%	50%	19%	38%
2008	33%	26%	16%	62%	19%	45%
2009	12%	11%	5%	12%	38%	12%
2010	1%	9%	9%	24%	-11%	14%
2011	-3%	20%	13%	19%	1%	12%

Źródło: jak na rys. 2.

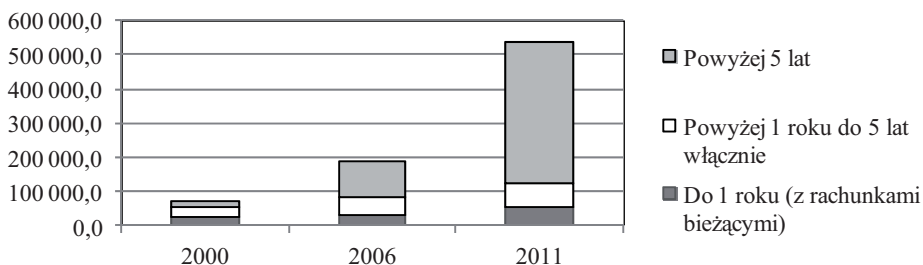
Szczyt wzrostu zadłużenia gospodarstw domowych nastąpił w latach 2006-2008, co było możliwe dzięki niskiemu oprocentowaniu kredytów denominowanych w walutach obcych, głównie frankach szwajcarskich, i łagodnej polityce kredytowej ban-

ków¹⁵. Wartość najsilniej rosnących w analizowanym okresie kredytów i pożyczek na nieruchomości zwiększała się najmocniej w latach 2001-2003 oraz 2006-2008. Od 2009 r. widoczny jest znaczny spadek tempa wzrostu tej kategorii kredytów i pożyczek dla gospodarstw domowych, co wynika przede wszystkim z ograniczania akcji kredytowej przez instytucje finansowe w reakcji na ogólnoswiatowy kryzys finansowy. Obserwowane w tabeli 1 zmniejszenie stopy przyrostu wartości kredytów i pożyczek na nieruchomości nie odzwierciedla stopnia restrykcyjności prowadzonej przez banki polityki kredytowej. Od połowy roku 2008, uznawanego za początek kryzysu na rynku finansowym, do końca 2011 frank szwajcarski uległ aprecjacji o ponad 60%, w wyniku czego wzrosła wartość zaciągniętych wcześniej przez gospodarstwa domowe kredytów i pożyczek.

Kredyty bieżące dla przedsiębiorców indywidualnych i rolników indywidualnych – poza dużym wzrostem w 2002 r., wynikającym z przeklasyfikowania – charakteryzowały się dużo mniejszą dynamiką niż kredyty i pożyczki na nieruchomości. Wartość kredytów i pożyczek konsumpcyjnych zwiększała się najsilniej w latach 2007-2008, o ok. 30% rocznie. W 2009 r. ich dynamika spadła do 12%, aby w latach 2010-2011 utrzymywać się na poziomie zbliżonym do 0%. Również w odniesieniu do kredytów na inwestycje zauważalny jest spadek ich dynamiki od 2009 r. Podsumowując, można stwierdzić, że obniżenie dynamiki kredytów i pożyczek w 2009 r. widoczne jest w odniesieniu do niemal wszystkich uwzględnianych kategorii.

W kolejnym kroku przeanalizowano strukturę należności bez odsetek monetarnych instytucji finansowych od gospodarstw domowych według terminów pierwotnych ich realizacji. Na rysunku 4 uwzględniono wielkości należności w mln zł według stanu na koniec lat 2000, 2006 i 2011.

Rys. 4. Należności monetarnych instytucji finansowych od gospodarstw domowych według pierwotnych terminów realizacji (bez odsetek, w mln zł)

Źródło: jak na rys. 2.

¹⁵ S. Kozak, *Integracja europejska i kryzys finansowy a zadłużenie gospodarstw domowych w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2001-2010*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Seria: Administracja i Zarządzanie, nr 91, Wydawnictwo UPH, Siedlce 2011, s. 183.

O ile w 2000 r. kredyty i pożyczki o terminie pierwotnym powyżej 5 lat miały najmniejszy udział w kredytach i pożyczkach dla gospodarstw ogółem, to kategoria ta rosła najszybciej, osiągając w 2011 r. 77% wartości należności bez odsetek (w 2000 r. 27%, a w 2006 r. 56%).

W 2011 r. w strukturze kredytów i pożyczek długoterminowych dla gospodarstw domowych dominowały kredyty walutowe o terminie pierwotnym powyżej 20 lat, stanowiąc ponad 42,5% wszystkich kredytów i pożyczek o terminie pierwotnym powyżej 5 lat, natomiast 23% stanowiły kredyty i pożyczki złotowe o terminie pierwotnym powyżej 20 lat. Obie te pozycje dawały łącznie ponad 65% należności instytucji finansowych od gospodarstw domowych z tytułu kredytów i pożyczek o terminach pierwotnych powyżej 5 lat.

4. Zakończenie

Celem opracowania było przeanalizowanie dynamiki i struktury zadłużenia gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych w Polsce w latach 2000-2011. Przeprowadzone badanie pozwoliło na sformułowanie następujących wniosków:

- Wartość kredytów i pożyczek dla gospodarstw domowych w Polsce rosła dynamicznie, przy czym wzrost ten został nieco zahamowany od 2009 r., co zbiegło się z początkiem kryzysu finansowego.
- W szybszym tempie rosła wartość kredytów i pożyczek walutowych niż złotych. Wartość tych pierwszych wzrosła w badanym okresie 60-krotnie, podczas gdy drugich tylko 6-krotnie.
- Od 2006 r. w strukturze kredytów i pożyczek dla gospodarstw domowych dominują kredyty i pożyczki na cele mieszkaniowe, drugą znaczącą kategorią są kredyty i pożyczki konsumpcyjne.
- W zadłużeniu gospodarstw domowych rośnie udział kredytów i pożyczek długoterminowych (o terminach pierwotnych powyżej 5 lat), przy czym w 2011 r. udział kredytów i pożyczek długoterminowych wynosił 77%, a 65% wartości kredytów i pożyczek o terminach pierwotnych powyżej 5 lat stanowiły udzielone na ponad 20 lat.

Należy również zauważyć, że występujące tendencje w zakresie zadłużenia gospodarstw domowych mogą być źródłem zagrożenia ich wypłacalności, dlatego pozytywnie należy ocenić działania nadzoru finansowego mające na celu ograniczenie akcji kredytowej banków.

Literatura

- Anioła P., Gołaś Z., *Regionalne zróżnicowanie poziomu zadłużenia gospodarstw domowych w krajach Unii Europejskiej*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2011, nr 3 (21).
- Białowolski P., *Zadłużenie polskich gospodarstw domowych – zagrożenie czy szansa?*, Ekspertyza EAPN Polska, www.eapn.org.pl/expert/, 15.09.2011.
- BIG InfoMonitor, *InfoDług. Ogólnopolski raport o zaległym zadłużeniu i klientach podwyższonego ryzyka*, 2011, www.cpb.home.pl/cigi/raporty/raport.infodlug/listopad.2011/2011.11.infodlug.pdf, 29.12.2011.
- Bywalec Cz., *Ekonomia i finanse gospodarstw domowych*, PWN, Warszawa 2009.
- KNF, *Informacja UKNF dotycząca ryzyk związanych z kredytami walutowymi zaciąganyymi przez gospodarstwa domowe*, Warszawa, 2010.
- KNF, *Rekomendacja S dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi finansującymi nieruchomości oraz zabezpieczonymi hipotecznie*, Warszawa, 2011.
- KNF, *Rekomendacja T dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych*, Warszawa 2010.
- Kozak S., *Integracja europejska i kryzys finansowy a zadłużenie gospodarstw domowych w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2001-2010*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Seria: Administracja i Zarządzanie, nr 91, Wydawnictwo UPH, Siedlce 2011.
- Modigliani F., *Life Cycle, Individual Thrift, and the Wealth of Nations*, “American Economic Review” 1986, vol. 76, nr 3.
- Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B. (red.), *System finansowy w Polsce*, PWN, Warszawa 2008.
- Pollok A., Wałęga G., *Elastyczność zadłużenia gospodarstw domowych względem stopy procentowej i dochodu*, [w:] J. Sokołowski, A. Żabiński (red.), *Finanse publiczne*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 167, Wydawnictwo UE, Wrocław 2011.
- Pońsko P., *Konsumpcja, spowolnienie gospodarcze i awersja do strat*, „Bank i Kredyt” 2010, nr 41 (2).
- Varian H. R., *Mikroekonomia. Kurs średni – ujęcie nowoczesne*, PWN, Warszawa 2006.
- Zalega T., *Gospodarstwo domowe jako podmiot konsumpcji*, Studia i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego nr 1 (5), Wydawnictwo UW, Warszawa 2007.
- www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa/naleznosci.html, 1.03.2012.

LIABILITIES OF HOUSEHOLDS IN MONETARY FINANCIAL INSTITUTIONS

Summary: The aim of the article is to analyse the structure and dynamics of monetary financial institutions loans and other claims on households in Poland. The research was carried out on the basis of National Bank of Poland data from 2000 to 2011. The analysis shows that in the structure of household's loans and other claims the share of long-term loans (original maturity over 5 years) as well as the share of loans denominated in foreign currency increased. The dynamic of household's liabilities decreased from 2009, what is convergent with the beginning of the financial crisis.

Keywords: debt, banks, households.